

VLOGA FRANCOŠČINE PRI IZOBLIKOVANJU SODOBNE KNJIŽNE RUŠČINE

I.

Znameniti roman L. Tolstoja *Vojna in mir* se začne z družabnim večerom v salonu Ane Pavlovne Schererjeve, dvorne dame in zaupnice carice Marije Fjodorovne. Konverzacija med udeleženci večera, npr. med gostiteljico in prvim gostom, knezom Vasilijem Kuraginom, poteka v francoščini. Avtor romana pripominja, da je knez Vasilij »govoril v tisti izbrani francoščini, ki je naši dedje niso samo govorili, ampak tudi mislili v nji«. (Tolstoj 1968: 44) Vrsto junakov romana v družbi imenujejo s francoskimi imeni (Pjotr Bezuhov, Jelena Kuragina – Bezuhova, Anatolij Kuragin – Pierre, Hélène, Anatole). Začetek romana sega v začetek 19. stoletja, pred pohodom Napoleona v Rusijo.

Roman *Ana Karenina* se dogaja približno pol stoletja kasneje. Na prvi strani, ki se začne z znamenitim stavkom o tem, da so si vse srečne družine podobne, vsaka nesrečna družina pa je nesrečna po svoje, izvemo, da je v družini brata Ane Karenine, kneza Stive Oblonskega, vse narobe, saj je žena Oblonskega izvedela, da ima njen mož razmerje s francosko gubernanto, ki je živela v njihovi hiši (Tolstoj 1987: 3).

V romanu *Otroštvo, deštvo, mladost*, romanu, ki je v mnogočem avtobiografski in izredno tankočutno opisuje odraščanje otroka v mladeniča, seveda v specifičnem ruskem okolju prve polovice 19. stoletja v aristokratskih krogih, v 21. poglavju tretje knjige, z naslovom *Comme il faut* avtor piše, kako je v mladosti ljudi delil na tiste, ki so *comme il faut* in tiste, ki to niso. Prva lastnost, ki so jo morali imeti ljudje *comme il faut*, je bila, da so dobro govorili in zlasti izgovarjali francoščino (Tolstoj 1964: 273).

L. Tolstoj je bil izredno natančen kronist svojega časa, čas, v katerem se dogaja *Vojna in mir*, torej prva desetletja 19. stoletja, pa je skrbno študiral in tudi poznal po izročilu. Privedeni odlomki služijo kot zgovorna ilustracija sicer dobro znanega dejstva o prisotnosti francoščine v ruskih visokih in izobraženih krogih druge polovice 18. in začetka 19. stoletja. Velik vpliv francoščine na izoblikovanje sodobne knjižne ruščine je dobro znan in tudi večkrat obravnavan (npr. Vinogradov 1982, Biržakova, Vojnova, Kutina 1972 in mnogokje drugje). V tem prispevku si bom dovolila povzeti le nekaj dejstev, povezanih s to problematiko, hkrati pa povezati študijska zanimanja slavljence pričujočega zbornika, ki je posvetil svoje znanstveno in pedagoško delo francoščini, vendar je diplomiral tudi iz ruskega jezika in književnosti.

* *Avtoričin naslov*: Filozofska fakulteta, Oddelek za slavistiko, Aškerčeva 2, 1000 Ljubljana.
Email: aleksandra.derganc@guest.arnes.si

II.

Čeprav ima slovstvo na ruskih tleh več kot tisočletno tradicijo, lahko po mnenju večine zgodovinarjev ruskega jezika o sodobnem ruskem knjižnem jeziku govorimo šele od prvih desetletij 19. stoletja naprej, zlasti od Puškina. 18. stoletje, ki je sledilo obdobju prelomnih reform Petra Velikega (vladal 1682–1725), je bilo obdobje *nastajanja* sodobnega ruskega knjižnega jezika. Stoletja pred Petrovimi reformami bi lahko imenovali predmoderno obdobje, ki ga nekateri jezikovni zgodovinarji jezikovno označujejo kot obdobje diglosije (Uspenski 1987, prim. tudi Derganc 1990), kjer je igrala vlogo kulturnega jezika cerkvena slovanščina vzhodnoslovanske redakcije, nekateri pa preprosto za obdobje, v katerem je obstajala pismenost v različnih jezikovnih registrih (Živov 1996: 14–15).

Petrove reforme so imele za cilj napraviti iz Rusije moderno evropsko državo, podobno pomembnim zahodnoevropskim državam. Novo državno, gospodarsko, izobraževalno, znanstveno, literarno in družbeno življenje je potrebovalo nov enoten knjižni jezik, v katerem bi se lahko izražalo. Ta jezik so ustvarili mnogi prevajalci, znanstveniki, strokovnjaki, učitelji, literati itd. in je temeljil na živi ruščini, zajemal je veliko iz cerkvene slovanščine, ki je kot prestižni jezik vere stoletja živela na vzhodnoslovanskih tleh, velik vpliv nanj pa so imeli tudi zahodni jeziki. Pomembno mesto med njimi je imela seveda francoščina.

Na tem mestu bi bilo odveč pisati o pomenu francoščine med evropskimi jeziki v različnih obdobjih, vsekakor je bila francoščina v 18. stoletju – torej v obdobju po Petrovih reformah in v času nastajanja ruskega sodobnega knjižnega jezika – prestižni jezik, ki so ga govorili na mnogih evropskih dvorih, bila je jezik diplomacije in pogosto tudi mednarodne znanosti (Smith 2006: 16–17). V času Petra I. je bil na ruskem dvoru še prevladujoč vpliv nemščine, vpliv francoščine in francoske kulture pa je postal pomemben v času carice Elizabete I. (1742–61) in še zlasti Katarine II. Velike (1762–96). V drugi polovici 18. stoletja je večina aristokratskih družin imela za vzgojo otrok tuje učitelje, da bi se otroci naučili francoščine, pa tudi nemščine in angleščine. Ta navada je ostala živa do revolucije 1917. Mladi ljudje so bili vzgajani ob francoski, nemški, angleški literaturi. Puškin je bil v liceju odličen dijak v francoščini. Pri dvanajstih letih je znal na pamet vso najboljšo francosko poezijo in je tudi sam pisal pesmi v francoščini (Kostomarov 2003: 15).

Položaj francoščine v ruskih višjih in izobraženih krogih je bil pogojen s prestižno vlogo francoske kulture, jezik je prišel skupaj s pojmovnim svetom, literaturo, filozofijo, družbeno etiketo, modo, kuhinjo, pohištvo ... Število prevedenih knjig iz francoščine se skozi 18. stoletje veča: v zadnjih treh desetletjih stoletja je bila skoraj polovica prevedenih knjig – iz francoščine, dvakrat toliko kot iz nemščine (Biržakova, Vojnova, Kutina 1972: 56–58). Rezultat tega je bil, da je bil velik del izobraženstva rusko-francosko dvojezičen oz. je sprejel in ponotranjil vrsto kulturnih vsebin v francoščini, saj ustreznih ruskih še ni bilo oz. so bile nebogljene in v nastajanju. Knez Vjazemski l. 1828 piše v pismu I. Dmitrijevu: »Mon père /.../ parlait la plupart de temps en français. Quand c'était en russe il pensait tout de même en français« (cit. po Smith 2006: 21–22).

III.

18. stoletje je bilo stoletje praktičnega izoblikovanja sodobnega ruskega knjižnega jezika, hkrati pa tudi teoretičnega razpravljanja o tej tematiki. Pri tem je sodelovala ruska kulturna javnost, ki je bila ustvarjalka in porabnica tega jezika v nastajanju. Naj naštejemo le nekaj imen: pesnik in prevajalec V. K. Trediakovski, kemik, fizik, pesnik, avtor prve ruske znanstvene slovnice M. V. Lomonosov, pesnik, pisatelj in dramatik A. P. Sumarokov, pisatelj in zgodovinar N. M. Karamzin, filolog in admiral A. S. Šiškov in mnogi drugi. Ob tem je nastalo mnogo jezikovnih sporov in razpravljanj. Nastala je napetost med nekoliko okorno in nemoderno cerkvenoslovansko tradicijo kulturnega jezika, živo ruščino, ki se je v času klasicizma mnogim zdela vulgarna in tudi ni imela literarne tradicije, in tujejezičnimi vplivi. Ta napetost se je reševala bodisi v eni bodisi v drugi smeri, veliko udeležencev je v teku svoje dejavnosti spremenilo mnenje. Konec 18. in začetek 19. stoletja je znan spor med dvema skupinama – arhaisti in novatorji. Novatorji, njihov najpomembnejši predstavnik je bil Karamzin, so se želeli znebiti spon okorne in pogosto nerazumljive cerkvene slovanščine, stremeli so k jasnosti in logičnosti francoske sintakse in rafiniranosti francoske leksike. Arhaisti so želeli ohraniti veljavo tradicionalne cerkvene slovanščine in so se upirali – včasih upravičeno – poplavi tujih jezikovnih elementov, pri čemer je zanimivo, da je bil njihov voditelj, admiral Šiškov, verjetno pod vplivom romantike in je zagovarjal cerkvenoslovansko tradicijo zaradi ideje narodne samobitnosti (Živov 1996: 444). Navsezadnje so se v sodobnem ruskem knjižnem jeziku žive ruske prvine, tujejezične in preosmišljene prvine cerkvene slovanščine združile v normaliziran, stilistično in funkcionalno diferenciran sistem.

Zanimivo je, da so na nastanek sodobnega knjižnega jezika vplivale tudi francoske jezikovne teorije, npr. C. de Vaugelasa (Uspenski 1985). Seveda pa je bila misel Vaugelasa, da mora knjižni jezik temeljiti na govornem jeziku dvornih krogov, v Rusiji sprva neizvedljiva, saj kultiviranega ruskega dvornega jezika še ni bilo, jezik kultiviranih krogov je bila francoščina (prim. misli Karamzina v Vinogradov 1982: 175).

IV.

V 18. stoletju je bilo v ruščino sprejetih ogromno besed iz zahodnoevropskih jezikov. V monografiji Biržakove, Vojnove in Kutine (1972), ki obravnava prevzeto leksiko 18. stoletja, najdemo seznam približno 21 000 besed. Seveda je to le orientacijska številka, ki naj da približno predstavilo o velikosti pojava. Avtorice opozarjajo, da sprejetje večjega števila tujih besed v nekem jeziku ni zgolj mehanično dodajanje k besedišču jezika sprejemnika, ampak povzroči v semantičnem ustroju jezika sprejemnika pomembne premike, tako v pomenih posameznih leksemov kot v sinonimičnih, antonimičnih, homonimičnih odnosih. Poleg neposrednih sposojenk prihaja tudi do številnih semantičnih kalkov in do prevzete semantične vezljivosti. Jasno je tudi, da se pomen in lastnosti tuje besede v jeziku sprejemniku lahko spremenijo, pri čemer v začetku sprejemanja dvojezični govorniki še opozarjajo na odmike, kasneje pa beseda v jeziku sprejemniku zaživi svoje življenje.

Pri natančnem določanju izvora prevzetih jezikovnih elementov iz zahodnoevropskih jezikov v ruščino naletimo na težave. Ruščina je prevzemala pojmovni in leksikalni svet zahodnoevropskih kultur iz več jezikov: holandsčine, nemščine, francoščine, angleščine, italijanščine, klasičnih jezikov, marsikaj tudi iz ali prek poljščine ali ukrajiniščine. Pogosto je v ruščino kak element lahko prišel bodisi neposredno iz francoščine bodisi ali hkrati pa tudi iz nemščine ali poljščine, kamor je spet lahko prišel iz francoščine.

Kot ilustracijo povedanemu si oglejmo nekaj konkretnih zgledov vpliva francoščine na rusko leksiko, semantiko, frazeologijo in sintakso.

V monografiji Biržakove, Vojnove in Kutine (1972) se med besede, ki so lahko v ruščino prišle bodisi neposredno iz francoščine bodisi prek kakega drugega jezika, najpogosteje nemščine ali poljščine, prištevajo npr. *партия* (frc. *parti*), *марш* (frc. *marche*), *партизан* (frc. *partisan*), *артиллерия* (frc. *artillerie*), *армия* (frc. *armée*), *туалет* (frc. *toilette*), *спектакль* (frc. *spectacle*) in množica drugih. Verjetno neposredno iz francoščine sta ob opisovanju sočasnih dogodkov ob koncu 19. stoletja prišli besedi *роялист* (frc. *royaliste*) in *гильотина* (frc. *guillotine*), *гильотинировать*. *Бул(ь)вар* (frc. *boulevard*) se sprva uporablja za opis Pariza, kasneje tudi za ruska mesta. Neposredno iz francoščine so verjetno prišle tudi besede: *этаж* (frc. *étage*), *бельэтаж* (frc. *bel' étage*), *dec(c)ерт* (frc. *dessert*), *сентимент* (frc. *sentiment*), *эгоист* (frc. *égoïste*), *авантюра* (frc. *aventure*), *журналист* (frc. *journaliste*), *серьезный* (frc. *sérieux*), *антракт* (frc. *entr'acte*), *антраша* (frc. *entrechat*), *артист* (frc. *artiste*), *афиши* (*affiche*), *баррикада* (*barricade*), *барьер* (*barrière*), *бенефис* (*bénéfice*), *ботфорты* (*bottes fortes*), *дезабиле* (*déshabillé*), *жест* (*geste*), *шаль* (*châle*), *сюжет* (*sujet*), *отель* (*hôtel*), *ревю* (*revue*), *меню* (*menu*), *жилет* (*gilet*) in množica drugih. Tu se ne spuščamo v romenske premike, ki so jih te besede doživele v ruščini.

Med semantičnimi kalki omenimo (Smith 2006): *черта* v pomenu *poteza obraza* (*trait*), *вкус* v pomenu *sposobnost opaziti lepoto* (*goût*), *рабство* v prenesenem pomenu (*servitude*), *волнение* v prenesenem pomenu (*agitation*), *живой* v prenesenem pomenu (*vif*), *сладкий* v prenesenem pomenu in v posvetnem kontekstu (*doux*), *признаваться* v pomenu *reči, dopuščati, izjavljati* (*avouer*), *заниматься* v pomenu *zanimati se za, ukvarjati se z* (*s'occuper*), *трогать* v prenesenem pomenu *prizadeti* (frc. *toucher*), *блестящий* v prenesenem pomenu (frc. *brillant*), *прельщать*, ki je imelo v cerkveni slovanščini le negativen pomen *začarati*, dobi tudi pozitivnega *očarati* (frc. *charmer*), *прелестный* (frc. *charmant*), *восхищенный* (frc. *ravi*), *обожать* v posvetnem pomenu (frc. *adorer*), *ангел* za osebo (frc. *ange*).

O napornem sprejemanju semantičnih kalkov priča anekdota, ki jo navajam po Vinogradovu (1982: 172–173). V prevodu Hamleta iz francoščine, ki ga je napravil Sumarokov, beremo, da je Gertruda 'на супружню смерть не тронута взирала' (2. dejanje, 2. prizor), torej da je 'gledala na soprogovo smrt neprizadeta.' Glagol *трогать/тронуть* je dotlej imel konkreten pomen *dotikati se/dotakniti se* in je šele v 18. st. dobil tudi prenesen pomen 'ganiti, prizadeti čustva'. *Тронута* je torej pasivni deležnik tega glagola in pomeni po zgledu frc. *touchée neprizadeta*. Trediakovski ob tem piše, da je ta novi pomen čuden in smešen in da bi vsak vrstico iz Hamleta razumel tako, kot da je Gertruda gledala na soprogovo smrt nedotaknjena, kot da je soprog ni nikoli spoznal v smislu zakonske in soprobove dolžnosti.

Omenimo tudi, da sta *prelest* in *prelestni* po navedbah v etimološkem slovarju Marka Snoja prišla v slovenščino iz ruščine.

Poleg leksikalnih semantičnih kalkov je v ruščino prišlo tudi veliko število doslej neuporabljenih besednih zvez in frazemov, npr.: *холодная улыбка* (frc. *un sourire froid*), *движение сердца* (frc. *mouvement du coeur*), *в качестве кого* (frc. *en qualité de*), *одним словом* (frc. *en un mot*), *умирать от любви* (frc. *mourir d'amour*), *скука смертельная* (frc. *un ennui mortel*), *давать тон* (frc. *donner le ton*), *принимать меры* (frc. *prendre des mesures*), *производить впечатление* (frc. *produire une impression*), *входить в подробности, мелочи* (frc. *entrer dans les détails*) *играть роль* (frc. *jouer un rôle*) (Smith 2006).

Francoščina je seveda imela velik vpliv tudi na sintakso sodobnega ruskega jezika. Šiškov, npr., se pritožuje, da se je uveljavilo *влияние на* po zgledu *faire l'influence sur*, četudi se je glagol *вливать* prej povezoval s predlogom *в*. Širše se začne uveljavljati tudi samostalnik v rodilniku v vlogi prilastka namesto pridevnika, npr. *предмет любви, мученики христианства* namesto *христианские мученики* (Vinogradov 1982: 184–185). Mnogo zgledov o novostih v podredjih prinaša študija G. Hüttl-Folter (1996). Zgodovinarji ruskega knjižnega jezika poudarjajo zlasti veliko vlogo Karamzina pri doseganju krajših, logičnejših, lahkotnejših in elegantnejših sintaktičnih enot. Ravno na področju sintakse je bila cerkvenoslovska tradicija okorna in težko razumljiva, prav tako pa stara uradovalna ruščina.

V.

Umetniška osebnost, ki je v svojem jeziku dosegla sintezo treh jezikovnih stihij, torej žive ruščine, tujejezičnih vplivov in tradicionalne cerkvene slovanščine, je po splošno sprejetem mnenju ruskih jezikovnih zgodovinarjev, A. S. Puškin.

Omenjeno je že bilo, da je Puškin kot večina izobražencev svojega časa dobro govoril in pisal francosko in v otroštvu celo pisal poezijo v francoščini. Vplivov francoščine v njegovem jeziku je, tako kot pri drugih avtorjih njegovega časa, veliko. V nekem pismu piše, da se ni mogoče odreči galicizmu pri pojmih, češ da je treba priznati, da je ruski metafizični jezik nekultiviran, in nadaljuje, da si želi, da bi bila ruščina nekoč taka kot francoščina, namreč jasna in točna, torej jezik misli. Neredko zato, da bi natančneje pojasnil pomen besed, v svojem pisanju dodaja ruskim besedam v oklepaju francoske, npr. *презирать* (braver), *чрезвычайная известность* (*extrême popularité*), *самобытность* (*individualité*) itd. Vendar Puškin, spet tako kot mnogi drugi pisci, nasprotuje prevelikemu kalkiranju in prevzemanju ter vpeljuje v svoj jezik pogovorne, dialektne, ljudske izraze ter še razumljive cerkvenoslovanizme, vse osmišljeno z dobrim okusom in stilistično funkcijo (Vinogradov 1982: 263 in dalje). Hkrati mu je jasno, da je vrsta prevzetih besed uveljavljena in upravičena. Ponovimo, da je Puškin s svojo ustvarjalno močjo in dobrim okusom uspešno povezal raznorodne jezikovne elemente in ustvaril zgled umetniškega jezika za prihodnje generacije.

O tem, da se je ves čas ukvarjal s problemi jezika in z vlogo tujejezičnih vplivov v njem, pričajo, med drugim, njegovi pogosto citirani nekoliko šaljivi verzi iz Evgenija Onjegina (I, XXVI):

В последнем вкусе туалетом
Заняв ваш любопытный взгляд,
Я мог бы пред ученым светом
Здесь описать его наряд;
Конечно б это было смело,
Описывать мое же дело:
Но *панталоны, фрак, жилет*,
Всех этих слов на русском нет.
А вижу я, винюсь пред вами,
Что уж и так мой бедный слог
Пестреть гораздо меньше б мог
Иноплеменными словами,
Хотя и заглядывал я встарь,
В Академический словарь.

Zadel na žilo sem zvedavo
z omembo modnih toalet,
zdaj naj opisal bi opravo
njegovo za učeni svet.
Čeprav je moj poklic pisanje,
bi tu napadlo me jecljanje;
za pantalone, frak, žilet
pri nas sploh nimamo besed.
Priznavam in se obtožujem,
da že tako moj revni slóg
do tujk je vse premalo strog
in jih premalo zaničujem,
čeprav sem bral še kot dijak
Akademijski besednjak.

(Prevod M. Klopčiča, 1994: 19)

Na podobno šaljiv način pričajo o zadregah pri prenašanju francoskih izrazov v ruščino tudi naslednji verzi (8, XIV):

Все тихо, просто было в ней,
Она казалась верный снимок
Du comme il faut ... (Шишков, прости:
Не знаю, как перевести).

Vse skromno je bilo na nji –
Na kratko: prispodoba zvesta
du comme il faut ... (Tega, priznam,
Šiškov, prevesti res ne znam.)

(prevod M. Klopčiča: 182)

Še nazornejši glede jezikovnega obnašanja v višjih krogih so Puškinovi verzi o Tatjani (3, XXVI in dalje), kjer je govora, da dame bolj tekoče govorijo francosko kot rusko. Tatjana je prebiralala francoske romane, med njimi Goethejevega Wertherja in Richardsonovo Clarisso v francoskem prevodu (Nabokov 1999: 333 in dalje). Svoje znamenito pismo Onjeginu je Puškinova junakinja napisala v francoščini, tako da ga je moral pesnik prevesti v ruščino.

Zanimivo je, da Prosper Mérimée, ki je prevajal *Pikovo damo* v francoščino, v nekem pismu omenja, da se mu zdi, da zveni Puškinova fraza čisto francosko, vendar v francoščini 18. stoletja (Vinogradov 1982: 271). Marsikako opozorilo o vplivu francoščine na Puškinov jezik najdemo v komentarju, ki ga je ob svojem prevodu Evgenija Onjegina v angleščino napisal Vladimir Nabokov (Nabokov 1999).

VI.

Že iz maloštevilnih zgledov je vidno, katere pomenske plasti ruščine so se dopolnjevale in spreminjale: gre po eni strani za predmetni svet oblačil, jedi, arhitekture itd., po drugi strani pa za socialne institucije kot je družabno življenje, vojska, državna uprava, umetnost, npr. gledališče, in navsezadnje za abstraktni svet izražanja posvetnih misli, občutij in čustev – pač vse, kar so Rusi predvsem v 18. st. sprejeli od zahodne kulture. Vrsta povsem vsakdanjih in pogosto uporabljenih besed npr. *суп, соус, серьезный, интересный, этаж, багаж* (slov. *juha, omaka, resen, zanimiv, nadstropje, prtljaga*) kaže med drugim tudi na to, da je v ruščini kljub neredkim purističnim težnjam v različnih obdobjih, odnos do prevzetih besed nekoliko bolj toleranten kot v slovenščini. Slovenščina sodi v tem oziru (skupaj npr. s češčino in hrvaščino) v nemški kulturni krog, ki je bolj purističen in prevzete besede raje kalkira (Isačenko 1976: 351–53).

V zadnjih desetletjih na ruščino, kot na vse jezike sveta, vpliva predvsem angleščina. Med mnogimi deli, ki opisujejo ta pojav, naj omenim le zbornik pod uredništvom Zemske (Zemska 2000). V ruščino je prišlo zelo veliko število angleških prevzetih besed, semantičnih kalkov in fraz, nekateri so začeli spodrivati stare besede, prevzete iz francoščine. Ob tradicionalni besedi *макияж* (iz frc. *maquillage*) se zdaj pojavlja tudi izraz *мейкап* (iz angl. *make up*). Vendar v *Velikem ruskem razlagalnem slovarju* najdemo samo staro besedo *макияж*. Tudi v nacionalnem korpusu ruskega jezika najdemo za *макияж* kar 158 zadetkov, za *мейкап* pa samo enega.

Literatura

- БИРЖАКОВА, Елена Эдуардовна/Лидия Адольфовна ВОЙНОВА/Лидия Леонтьевна КУТИНА (1972) *Очерки по исторической лексикологии русского языка XVIII века. Языковые контакты и заимствования*. Ленинград: «Наука».
- DERGANC, Aleksandra (1990) »Pokristjanjenje Rusije in zgodovina ruskega knjižnega jezika.« V: A. Derganc et al. (ur.), *Zbornik prispevkov*. Ljubljana: Znanstveni inštitut Filozofske fakultete, 45–56.

- HÜTTL-FOLTER, Gerta (1996) *Syntaktische Studien zur neueren russischen Literatursprache*. Die frühen Übersetzungen aus dem französischen. Wien/Köln/Weimar: Böhlau Verlag.
- ISAČENKO, Aleksandr Vasiljevič (1976) К вопросу о структурной типологии словарного состава славянских литературных языков. Ponatisnjeno v *Opera Selecta*. München: Wilhelm Fink Verlag, 168–190.
- КОСТОМАРОВ, Виталий (2003) Язык в соотношении культуры и цивилизации. *Славистика VII*. Уг. В. Stanković. Beograd: Slavističko društvo Srbije.
- НАБОКОВ, Владимир (1999) *Комментарии к «Евгению Онегину» Александра Пушкина*. Перевод с английского. Под. ред. А. Н. Николюкина. Москва: НПК «Интелвак».
- SMITH, May (2006) *The Influence of French on Eighteenth-Century Literary Russian*. Oxford/Bern/Berlin/Bruxelles/Frankfurt am Main/New York/Wien: Peter Lang.
- SNOJ, Marko (1997) *Slovenski etimološki slovar*. Ljubljana: Mladinska knjiga.
- УСПЕНСКИЙ, Борис Андреевич (1987) *История русского литературного языка (XI–XVII вв.)*. München: Otto Sagner.
- УСПЕНСКИЙ, Борис Андреевич (1985) *Из истории русского литературного языка XVIII–начала XIX века*. Языковая программа Карамзина и ее исторические корни. Москва: Издательство Московского университета.
- ВИНОГРАДОВ, Виктор Владимирович (1982) *Очерки по истории русского литературного языка XVII–XIX веков*. Изд. третье. Москва: Высшая школа.
- ЗЕМСКАЯ, Елена Андреевна (иг.) (2000) *Русский язык конца XX столетия (1985–1995)*. Москва: Языки русской культуры.
- ЖИВОВ, Виктор Маркович (1996) *Язык и культура в России XVIII века*. Москва: «Языки русской культуры».
- КУЗНЕЦОВ, Сергей Александрович (иг.) (2003) *Большой толковый словарь русского языка*. Санктпетербург: Норинт.
- Национальный корпус русского языка*. www.ruscorpora.ru

Besedilni viri

- Пушкин, А. С. (1966) *Евгений Онегин*. Москва: Художественная литература.
- Puškin, A. S. (1994), *Jevgenij Onjegin*. Prev. M. Klopčič. Ljubljana: Mladinska knjiga.
- Tostoj, L. V. (1968) *Vojna in mir*. Prev. Vl. Levstik. Ljubljana: Sankarjeva založba.
- Толстой, Л. В. (1987) *Анна Каренина*. Ленинград: Художественная литература.
- Толстой, Л. В. (1964) *Детство, отрочество, юность*. Москва: Художественная литература.

Аннотация
РОЛЬ ФРАНЦУЗСКОГО ЯЗЫКА В ФОРМИРОВАНИИ РУССКОГО
ЛИТЕРАТУРНОГО ЯЗЫКА

В статье обсуждается роль французского языка при формировании единого русского литературного языка. С реформами Петра I начинается сильное влияние западноевропейской цивилизации и культуры в всех областях жизни государства – в армии, администрации, образовании, быту и т. д. Возникают области общественной и материальной жизни, которых раньше не существовало. Новости в государственной и общественной жизни требуют новых форм языка. Различные регистры письменного языка, которые обслуживали общество до реформ Петра I (нпр. церковнославянский язык как язык религии и духовной культуры и приказный/деловой язык как язык администрации) ни формой ни содержанием не могут удовлетворить новые интеллектуальные запросы общества.

Очень важную роль в создании нового русского литературного языка играли западноевропейские языки. Роль французского языка стала особенно важной во второй половине XVIII века. В статье (на основании работ В. В. Виноградова, монографий Биржаковой, Войновой и Кутиной 1972, М. Смит 2006 и др.) приводятся примеры лексикальных заимствований, а также семантических и фразеологических кальков из французского языка. Подчеркивается, что влияние французского (а также других западноевропейских языков) на русский язык не было только поверхностным, а преобразовало семантическую систему русского языка.

В статье также приводятся некоторые цитаты из русской литературы (Толстой, Пушкин), свидетельствующие о важной роли французского языка в русском обществе XVIII и начала XIX века.

Ключевые слова : французский язык - современный русский литературный язык - лексика - заимствования - семантические и фразеологические кальки

Povzetek
VLOGA FRANCOŠČINE PRI IZOBLIKOVANJU SODOBNE KNJIŽNE
RUŠČINE

V prispevku se obravnava vloga francoščine pri izoblikovanju sodobnega ruskega knjižnega jezika. Po reformah Petra I. se začne obdobje močnega vpliva zahodnoevropske kulture na vsa področja državnega življenja – v vojski, državni upravi, izobraževanju, vsakdanjem življenju itd. Pojavijo se področja družbenega in materialnega življenja, ki dotlej niso obstajala. Novosti v državnem in družbenem življenju zahtevajo nove jezikovne oblike. Različni registri pismenega jezika, ki so služili družbi pred reformami Petra I. (npr. cerkvena slovanščina kot jezik religije in duhovne kulture ter uradovnlani jezik kot jezik administracije) niti po obliki niti po vsebini ne ustrezajo več novim zahtevam družbe.

Zelo važno vlogo pri nastajanju novega ruskega knjižnega jezika so imeli zahodnoevropski jeziki. Vloga francoščine je postala posebno pomembna v drugi

polovici 18. stoletja. V prispevku se (na podlagi del Vinogradova (1982), Biržakove, Vojnove in Kutine (1972), M. Smith (2006) in nekaterih drugih avtorjev) navajajo zgledi leksikalnih sposojenk ter semantičnih in frazeoloških kalkov iz francoščine. Poudarja se, da vpliv francoščine (in drugih zahodnoevropskih jezikov) na ruščino ni bil le površinski, ampak je preoblikoval semantični sistem ruskega jezika.

V prispevku se tudi navajajo nekateri citati iz del A. Puškina in L. Tolstoja, ki pričajo o pomembni vlogi francoščine v ruski družbi 18. in začetka 19. stoletja.

Ključne besede: francoščina, sodobna knjižna ruščina, leksika, izposojenke, frazeološko kalkiranje